

ASUNNOTTOMUUS VOI VIEDÄ TAKAISIN RIKOSTEN PARIIN

Suomessa on onnistuttu vähentämään asunnottomuutta yleensä, mutta rikoksia tehneiden asunnottomuus ei ole helpottanut. Ainakin kolmannes vangeista vapautuu kodittomana, ja noin 10–15 prosenttia yhdyskuntaseuraamuksia suorittavista on vailla asuntoa.

Vankilatuomion jälkeen vapauteen ja siviilielämään sopeutuminen on muutenkin vaativaa, ja asunnottomuus tekee elämänhallinnasta jokseenkin mahdotonta. Yhteiskuntaan palaaminen onnistuu parhaiten asteittain. Tarvitaan vapauteen valmentavaa ja kokonaisvaltaista tukea, joka alkaa jo vankilassa.

Asunnon ja asumisen tuen tarvetta tulisi tarkastella hyvissä ajoin ennen vapautumista. Tämä edellyttää yhteistyötä vankilan, sosiaalitoimen ja muiden tuen tarjoajien välillä.

Kuntien sosiaalityön pitäisi kiinnostua enemmän vankiloissa olevista kuntalaisista. Kuntien sosiaalityöntekijöiden tulisi vaalia asiakassuhdetta myös vankeusaikana ja osallistua vapautumisen valmisteluun. Vankilassa asiakkaat ovat yleensä psyykkisesti ja fyysisesti paremmassa kunnossa kuin siviilissä, ja päihteiden käyttö on usein tauolla. Tällöin tulevaa tuen tarvetta on helpompi arvioida. Asiakas on myös helposti tavoitettavissa.

Vankeusaika tulisi nähdä ainutlaatuisena mahdollisuutena edistää asiakkaan asioita. Kun toimeentulotuen maksaminen siirtyi kunnilta Kelalle, kuntien sosiaalityössä piti vapautua resursseja syvällisempään asiakastyöskentelyyn. Tällaista kehitystä ei kuitenkaan ole ollut havaittavissa.

Vankilasta vapautuvien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien asunnottomuus on erityisen yleistä pääkaupunkiseudulla. Sinne vapautuu vuosittain yli tuhat vankia.

Tälle asiakaskunnalle on pääkaupunkiseudulla erilaisia tuettuja asumispalveluita, joissa on tarjolla asunto ja ammatillista tukea asumiseen ja elämänhallintaan. Asunto ensin -mallissa asunto on keskitetyssä asumisyksikössä, jossa asiakkaalta ei vaadita päihteettömyyttä. Toinen reitti on päihteetön ja kuntouttava asuminen keskitetyssä asumisyksikössä, jossa päihteettömyyttä seurantaan ja siihen saa tukea. Asiakas voi myös asua erillisessä asunnossa, jossa asumisen tukea viedään sinne.

Päihteettömään ja kuntouttavaan tuettuun asumiseen pääsee pääkaupunkiseudulla nopeastikin, ja se on hyvä ratkaisu osalle vapautuvista vangeista. Kaikki eivät vaikean päihderiippuvuuden vuoksi kuitenkaan pysty päihteettömyyteen. Päihdekuntoutusta ei ole vankiloissa tarpeeksi saatavilla, ja siviilissä päihdehoidot ovat yhä lyhyempiä ja yksipuolisempia.

Jos asunnosta joutuu päihteiden käytön vuoksi kadulle, esimerkiksi Helsingissä vaihtoehtona on hätämajoitus, jossa voi nukkua yhteismajoituksessa. Hietaniemen palvelukeskuksessa on 52 hätämajoituspaikkaa, mutta kaikki halukkaat eivät aina mahdu sinne yöksi.

Mikäli vapautuva vanki ei kykene sitoutumaan päihteettömään asumiseen, vaihtoehtona on tuettu asuminen asunto ensin -asumisyksikössä. Helsingissä asunto ensin -asumisyksikköön voi kuitenkin joutua jonottamaan yhdestä kolmeen vuotta, ja usein vankilasta vapaudutaan nimenomaan jonoon. Jonotusaikana on tarjolla lähinnä hätämajoitusta.

Pitkiä jonotusaikoja tuettuun asumiseen on pystyttävä lyhentämään, ja jonotusajalle on kehitettävä pikaisesti parempia ja inhimillisempiä väliaikaisratkaisuja.

Pääkaupunkiseudulle tarvitaan kipeästi lisää sekä tuettua asumista että kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Pääkaupunkiseudulla vuokrataso on niin korkea, etteivät Kelan myöntämät asumisen tuet riitä vuokraan eikä niiden varassa elävä voi ottaa vuokra-asuntoa vastaan. Myös aiemmista talousvaikeuksista seuranneet maksuhäiriömerkinnät vaikeuttavat monen vankilasta vapautuneen asemaa vapailla vuokramarkkinoilla.

Se, että päihdeongelmainen vapautuu kodittomana vähät tavaransa muovikassissa, ei lisää yleistä turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa.

Asunnottomuus lisää uusintarikollisuutta. Asunnottomana vapautuva saattaa joutua vuosikausiksi toistuvien vankilatuomioiden ja asunnottomuuden kierteeseen. Asunnottomuus tulee yhteiskunnalle paljon kalliimmaksi kuin asunnon ja tarvittavan tuen tarjoaminen.

Anna Leppo ja Mia Juselius

Leppo on Vapautuvien asumisen tuen (VAT) verkoston koordinaattori ja Juselius Kriminaalihuollon tukisäätiön asumispalvelukoordinaattori.